

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Reactie (op T .Noldus)

Rosenthal, U.

Citation

Rosenthal, U. (1973). Reactie (op T .Noldus). *Acta Politica*, 8: 1973(3), 353-355. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/3451401>

Version: Publisher's Version

License: [Leiden University Non-exclusive license](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/3451401>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

vormt. Ik zou de vergelijkende politicologie willen omschrijven als de vergelijkende studie van systemen of subsystemen, waarbij het gehele systeem of een deel ervan de analyse-eenheid vormt en waarbij vanwege operationele moeilijkheden minder snel een statistische en vaker een kwalitatief-beschrijvende aanpak gehanteerd wordt.

Dat de vergelijkende politicologie zich hierbij vooral op politieke systemen van ontwikkelingslanden richt is mijns inziens te verklaren uit een gebrek aan kennis van deze systemen en uit het feit dat deze landen een groot deel uitmaken van alle politieke systemen. In dit licht zie ik echter ook Rosenthal's opmerking dat de studie van westerse politieke systemen met uitzondering van electoraal onderzoek een achtergebleven gebied is.

8

Met Rosenthal's beginopmerking 'In de eerste plaats blijkt meestal reeds snel dat geen afbakening voor iedereen en in alle omstandigheden aanvaardbaar is', stem ik van harte in.

Reaktie: 'Inne trend' verblinding, coryfeeën en matadores van de vergelijkende politicologie

door U. Rosenthal

1 — De redactie van Acta Politica heeft mij gevraagd te reageren op de commentaren van Hoetjes en Noldus (verschenen in Acta Politica, januari 1973, 8 (1), pp. 20-26, resp. dit nummer, pp. 347—352). Met enige huiver voldoe ik aan dit verzoek. Reageren op commentaren leidt immers al gauw tot parafrases en herinterpretaties van bepaalde passages in de becommentariëerde tekst, wat de duidelijkheid soms wel, maar soms ook niet ten goede komt. Daarnaast zou de indruk kunnen ontstaan dat ik inderdaad zou behoren tot diegenen, voor wie al of niet erkenning van het bestaansrecht van de vergelijkende politicologie als specialisme binnen de politicologie 'wel of geen faciliteiten bij de academische bedrijfsorganisatie impliceert' (Noldus, par. 2). Een dergelijk gegeven speelt bij mijn gedachtenvorming over het onderhavige onderwerp geen rol. Mijn belangstelling voor de vragen, die aan de orde werden gesteld, is en was zuiver wetenschappelijk. Het is op grond van die wetenschappelijke belangstelling, dat ik aan het verzoek van de redactie gehoor geef.

2 — Het voornaamste punt van kritiek in beide commentaren moet naar mijn mening gezocht worden in het verwijt dat ik bij mijn poging de subdiscipline van de vergelijkende politicologie af te grenzen een aantal criteria, op basis waarvan men tot een verantwoorde afbakening zou kunnen komen, door elkaar heen heb gebruikt. Ik signaleer in beide commentaren een aan mij toegeschreven 'inne trend' verblinding enerzijds en een verwerping van enige opmerkingen in het kader van wetenschapstheoretische vraagpunten inzake de afbakening van de subdiscipline anderzijds. Noldus concludeert dat dat hem het gevoel becroop dat verschillende soorten afbakeningen door elkaar zijn gehaald (par.4).

Mijn reactie luidt dat waar Noldus — en ook, zij het meer impliciet, Hoetjes — spreekt over het door elkaar halen van verschillende soorten afbakeningen, ik liever zou willen spreken over een poging beide soorten (de uitgangspunten van de wetenschapsleer en de ad hoc werksituatie) hun legitieme plaats toe te kennen. Ik meen dat voor iedere wetenschapsbeoefenaar zowel dat gene, wat hij feitelijk voor zich heeft liggen, als een zekere bezinning over de vraag waarmee hij eigenlijk bezig is en of dit enige samenhang vertoont met de werkzaamheden die hij anderen ziet verrichten, bij zijn standpuntbepaling over de grenzen van zijn vak aan de orde zal komen. In geval van een feitelijke momentopname zal men zich Wrights opvatting ter harte nemen (zie pp. 11-12). Wil men de ontwikkeling van het vak in zijn beschouwingen betrekken, dan kan men te rade gaan bij De Groot's forum. En wensen wij de gevaren van 'inne trend' verblinding, eenzijdigheid en dwang in de kiem te smoren, dan moeten wij de uitgangspunten van de wetenschapsleer tot hun recht doen komen (Hoetjes, par. 5).

3 — Het valt niet te ontkennen dat een zekere mate van spanning optreedt

tussen de verschillende criteria. Men mag zelfs van een dilemma spreken. In mijn artikel komt dit tot uiting op pp. 11-12. De wijze waarop Wright de grenzen van de discipline wil vaststellen is buitengewoon aantrekkelijk. Eenvoudiger kan het niet: de criteria, waaraan volgens De Groot ieder forum zal moeten voldoen, blijven zelfs achterwege. Ziedaar het dilemma: het gevaar van willekeur, eenzijdigheid, dwang en starheid is niet denkbeeldig. Maar tezelfdertijd is daar de zekerheid van vrijwel objectief vast te stellen indicatoren voor de grenzen van het vak.

Voor de vergelijkende politicologie betekent dit het volgende. Ik heb de vergelijkende politicologie omschreven als de subdiscipline van de politicologie, die zich kenmerkt door een methodologisch accent op het vergelijken van politieke elementen en door een intensieve bestudering van de substantiële problemen van politieke verandering, politieke ontwikkeling en politieke modernisering. Vergelijkende studie houdt in dat men zich wijdt aan vergelijking naar plaats en dat men tevens in de tijd vergelijkt. Beide aspecten vinden wij terug in de studie van de politieke verschijnselen in de ontwikkelingslanden.

Allereerst zij opgemerkt dat vergelijking naar plaats in goede handen is bij diegenen, die als pioniers van de politicologie der ontwikkelingslanden kunnen worden beschouwd. Althans: zij hebben zich, met hun kennis van de eigen Westerse politieke systemen, aan de studie van de ontwikkelingslanden gewijd en zo een niet te onderschatten bijdrage geleverd aan het verbreden van de empirische reikwijdte naar plaats. Hun theorieën waren soms zelfs algemeen van karakter: dat ik hier bepaalde sceptische kanttekeningen geplaatst heb, doet aan dit alles in principe weinig af (zie pp. 14-15).

Bij de studie van de ontwikkelingslanden kan men eenvoudigweg niet voorbijgaan aan de vergelijking in de tijd. Het is een uitvloeisel van het naast elkaar zetten van de verschillende politieke systemen in de wereld: de problemen van politieke verandering kunnen niet veronachtzaamd worden. Aandacht voor politieke verandering is een te vaak verwaarloosde dimensie van vergelijkend onderzoek. In de politicologische studie van de ontwikkelingslanden kan men daar niet omheen.

Hoetjes en Noldus zijn het erover eens dat mijn betoog over de plaats van de studie van de ontwikkelingslanden in de vergelijkende politicologie mank gaat aan logische kracht. In Hoetjes' woorden, 'de studie van de niet-westerse politiek zou typerend zijn voor de vergelijkende politicologie omdat van daaruit de impuls tot verbreding van de empirische reikwijdte is gekomen' (par. 5). En hij concludeert: 'Maar deze redenering zelve, namelijk dat dat gebied van waaruit belangrijke nieuwe impulsen komen voor een vakgebied dáárdóór het kenmerkende studieterrein van dit vak zou vor-

men, komt ons nogal vreemd voor' (ibidem).

Ik meen dat hier onvoldoende rekening gehouden wordt met het verschil tussen het studieobject van de ontwikkelingslanden en dat van, om Hoetjes' voorbeeld te geven, bijvoorbeeld pressiegroepen. De studie van pressiegroepen zal pas dan een plaats in de vergelijkende politicologie kunnen verwerven, als zij zich losmaakt van de beperkende theorie, die zich baseert op de verschillen tussen partijen en pressiegroepen in Westers-democratische politieke systemen. Wil dat zeggen dat een dergelijke theorie voor een goed begrip van de werking van tal van politieke systemen overboord moet worden gezet? Geenszins. Maar een bijdrage aan de vergelijkende politicologie kan ik moeilijk hierin terugvinden. De theoretische uitgangspunten dwingen de onderzoeker ertoe zich terug te trekken binnen de grenzen van de Westers-democratische politieke systemen. En zij leiden tot ethnocentristisch aandoende beschouwingen over lichtvaardige pressiegroepen, die zo slecht zijn om het overheidsbeleid te beïnvloeden zonder — zulks in tegenstelling tot politieke partijen — regeringsverantwoordelijkheid te willen aanvaarden of kandidaten voor vertegenwoordigende lichamen te willen stellen. Wat te doen met deze theorie in het kader van niet-democratische politieke systemen? Wat te doen met 'government-sponsored' belangengroepen of met 'auxiliary organizations'? Het antwoord moet gezocht worden door middel van functionele analyse. Dat wij dan al gauw terecht komen bij theoretici die op deze vragen botsten bij hun verkenningen in de ontwikkelingslanden, behoeft geen betoog. Terzijde merk ik op dat de kritiek op de functionele analyse (zie pp. 14-15) geen afbreuk doet aan de erkenning van de grote verdiensten, welke zij heeft (gehad).

4 — Ik hoop dat deze reactie mijn algemene uitgangspunten enigszins verduidelijkt heeft. Ik hoop met name dat de 'inner trend' verblindend zich ook in de gedachtengang van Hoetjes en Noldus heeft ontwikkeld tot een erkenning dat wij de groten van het vak niet zonder meer terzijde kunnen schuiven. Dat is iets anders dan het blind volgen van de trend-setters in de subdiscipline van de vergelijkende politicologie. Om tot een verantwoorde afbakening van welk vakgebied dan ook te komen, moeten wij ons verdiepen in de ad hoc situatie in het vakgebied, de historische ontwikkeling of het verval van de (sub)discipline analyseren en voortdurend alert zijn op de eisen, die de wetenschapsleer ons stelt. Vanzelfsprekend impliceert dit onder meer dat wij de bijdragen van de 'coryfeeën' sceptisch moeten toetsen naar de wijze waarop, en de mate waarin zij de methodologische en substantiële vragen aanpakken.